

УДК 929Кон

О.В. Шульга, В.В. Борщ

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, Полтава

ШТРИХИ БІОГРАФІЇ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА ДО 120-РІЧНОГО ЮВІЛЕЮ

Шаргей Олександр Гнатович народився 21 червня 1897 року в Полтаві в сім'ї високоосвічених Людмили Львівни Шаргей (в дівоцтві Шліппенбах) та Гната Бенедиктовича Шаргея, які, проживаючи в Києві, підтримували тісні зв'язки з прогресивно налаштованою інтелігенцією та студентством.

Малий Сашко рано втратив матір, а батько виїхав у Німеччину для продовження навчання у Вищій технічній школі в Дармштадті. В 1903 році Г.Б. Шаргей разом з сином переїхав у Петербург, де Сашко навчався в гімназії аж до раптової смерті батька в 1910 році.

Обставини склались так, що малий Сашко виховувався в родині двоюрідної бабусі Катерини Кирилівни та дідуся Якіма Микитовича Даценків, які проживали в Полтаві. Сім'я Даценків підтримувала гарні стосунки з Панасом Мирним, В.Г. Короленком та іншими представниками прогресивної української інтелігенції. Дитячі та юнацькі роки Олександра пройшли в атмосфері українського патріархального побуту.

Вже в старших класах Полтавської чоловічої гімназії, яку закінчив із срібною медаллю, Олександр захопився проблемою міжпланетних перельотів.

У 1916 р. Олександр Шаргей вступив на механічне відділення Петербурзького політехнічного інституту, звідки був призваний на військову службу – на курси прапорщиків при одному з юнкерських училищ. До демобілізації в березні 1918 року воював на турецькому фронті. Після Жовтневої революції, як офіцер царської армії був мобілізований у білу армію, але дезертирував з неї. Наприкінці 1919 року знову був мобілізований в білу армію, однак по дорозі з Києва в Одесу залишив військовий ешелон, позбавившись при цьому всіх документів. Після приходу більшовиків до влади в Україні Олександр Шаргей зрозумів, чим загрожує йому минуле царського офіцера, що змусило його протягом деякого часу жити в знайомих на напівлегальному становищі. Мачуха Олександра – Олена Петрівна Гіберман дуже любила та поважала пасинка. Знаючи досвід спілкування влади більшовиків з офіцерами білої армії, в 1921 році роздобула документи померлого студента Київського університету - Юрія Васильовича Кондратюка та вмовила Олександра Гнатовича Шаргея прийняти їх. З цього дня Олександр

Гнатович Шаргей став Юрієм Васильовичем Кондратюком.

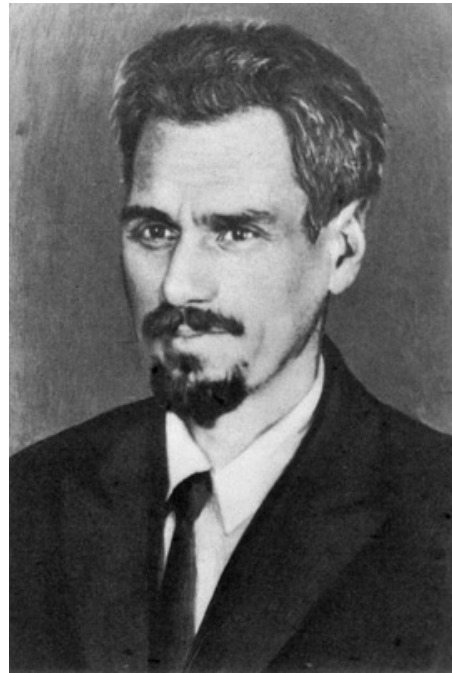

Рис. 1. Кондратюк Юрій Васильович

З 1921 по 1927 рік Ю.В. Кондратюк працював на підприємствах Південної України, Кубані та Північного Кавказу. У 1927 році, побоюючись можливих репресій влади, він переїхав до Сибіру, де було простіше приховуватись під чужим іменем. Працюючи в Новосибірську на підприємстві «Хлібопродукт» де приймав участь у будівництві та вдосконаленні елеваторів.

Рис. 2. Зерносховище «Мастодонт»

Після завершення знаменитого елеватора «Мастодонт» об'ємом 13 000 тонн Кондратюк разом з кількома співробітниками «Хлібопродукту» в 1930 р. були арештовані в звинуваченні у шкідництві. Одним з пунктів звинувачення було те, що Кондратюк будував елеватор не тільки без креслень, але й без гвіздків. Рішенням судової колегії з кримінальних справ Верховної Суду РРФСР його засудили на три роки таборів. Однак, замість таборів Ю.В. Кондратюк працював у створеному в Новосибірську спеціалізованому бюро № 14 для в'язнів-інженерів, в якому проектувались вугільні підприємства. Працюючи в спеціалізованому бюро до серпня 1932 р. Ю. В. Кондратюк отримав патент і авторське свідоцтво в галузі копальневого обладнання. Ним були опубліковані наукові статті з низки спеціальних проблем: прискорення та полегшення проходки шахт з опалубною механізацією бетонних робіт та робіт по збиранню породи, зберігання бетону високого опору та постійного кріплення копальневих стволів, залізобетонний копер.

Працюючи в бюро № 14, Ю.В. Кондратюк ознайомився з умовами конкурсу проектів Кримської вітроелектростанції. В 1933 році в Харкові, в науково-дослідному інституті променергетики під керівництвом Ю.В. Кондратюка була продовжена робота над проектом станції. Над проектом працювала група інженерів та вчених – П.К. Горчаков, Д.Я. Алексапольський, Н.В. Нікітін, А.А. Даманський, С.З. Штеллінг, Л.А. Ліфшиц. Вже в 1937 році в Криму, на горі Ай-Петрі розпочалось будівництво фундаменту станції. Однак, в 1938 році було прийняте рішення про припинення проектування та будівництва потужних вітроелектростанцій. В зв'язку з цим в наступні два роки Ю.В. Кондратюк займався проектуванням малих дослідних вітрових електростанцій в Проектно-експериментальній конторі вітроелектростанцій.

Рис. 3. Проект Кримської ВЕС на Ай-Петрі

В цей період Ю.В. Кондратюк одержав наполегливі пропозиції про співпрацю від С.П. Корольова. Одна з версій відмови Ю.В. Кондратюка від співпраці з С.П. Корольовим полягала в тому, що робота над військовими проектами передбачала жорстокий контроль зі сторони НКВС, що могло призвести до розкриття білогвардійського минулого О. Шаргея з усіма наслідками.

Після початку Великої Вітчизняної війни Ю.В. Кондратюк пішов добровольцем на фронт, ставши телефоністом. Загинув Ю.В. Кондратюк 25 лютого 1942 року. Похований біля с. Кривцове Калужської області в Росії.

На відміну від офіційної версії загибелі Ю.В. Кондратюка, існують неофіційні. Відповідно до однієї з них, Ю.В. Кондратюк під час війни міг працювати в Німеччині в конструкторському бюро фон Брауна під змінним іменем. Після закінчення війни, коли частина ракетників виявилася в США, а частина в СРСР, Ю.В. Кондратюк змушений був перебраться до США з новим прізвищем і новою біографією.

Все, чим займався Ю.В. Кондратюк, було оригінальним, нестандартним, продуманим в інженерному плані. Однак, славу йому принесли праці з теорії ракетно-космічних польотів.

В своїй першій науковій роботі «Тим хто буде читати, щоб будувати» (1918 – 1919 р.р.), Ю.В. Кондратюк незалежно від К.Е. Цюлковського оригінальним методом вивів рівняння руху ракети та запропонував конструкцію багатоступінчатої ракети на киснево-водневому паливі. В цій же роботі для гальмування ракети при спуску на Землю запропоновано використовувати опір атмосфери з метою економії палива.

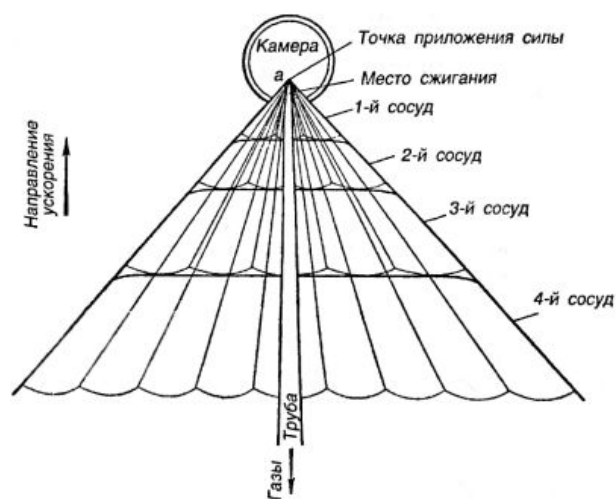

Рис. 4. Конструкція реактивного снаряду Кондратюка

В книзі «Завоювання міжпланетних просторів» (1929 р.) Ю.В. Кондратюк виклав послідовність перших етапів освоєння космічного простору.

Для досягнення поверхні космічних тіл, насамперед Місяця та Марса, Ю.В. Кондратюк запропонував спочатку виводити космічний корабель на орбіту штучного супутника обраного небесного тіла. Для висадки ж людини на поверхню небесного тіла та повернення її на космічний корабель запропоновано застосовувати злітно-посадковий модуль. Ю.В. Кондратюк розрахував оптимальну траєкторію польоту до Місяця, яка дістала назву «траєкторія Кондратюка». Ці революційні ідеї реалізовані NASA в програмі «Аполлон».

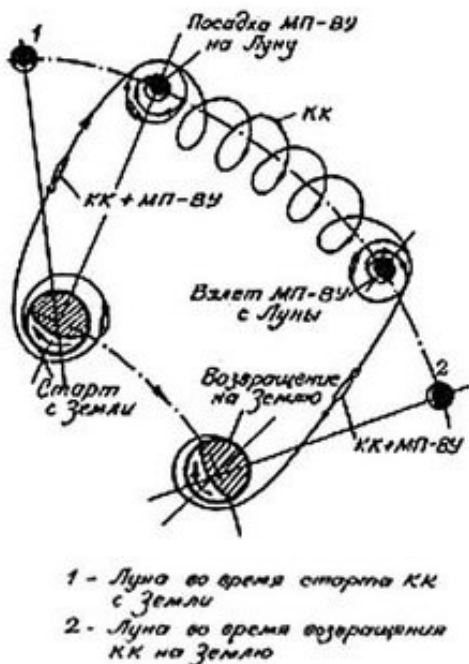

Рис. 5. Траєкторія польоту до Місяця Ю. Кондратюка

Оригінальною є пропозиція Ю.В. Кондратюка щодо використання гравітаційного поля небесних тіл для прискорення або гальмування космічних апаратів при польотах в Сонячній системі. Розглянуті також можливості використання сонячної енергії для живлення бортових систем космічних апаратів та розміщення на навколосезній орбіті дзеркал для освітлення поверхні Землі.

Запропоновано використовувати для постачання супутників на навколосезній орбіті «ракетно-артилерійські системи», що зараз реалізовано у вигляді транспортних вантажних кораблів «Прогрес». Досліджені також питання теплового захисту космічних апаратів при їх русі в атмосфері, розроблені конструкції крісел космонавтів.

Ю.В. Кондратюк розглядав навколосезній та міжпланетний простір як поле мирної діяльності жителів Землі. Він вірив, що прийде час, коли земляни освоюють космічне виробництво, території та природні багатства планет Сонячної системи створять новітні космічні технології.

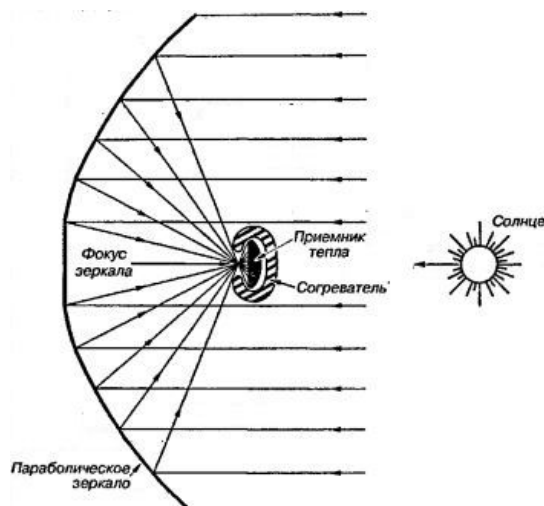

Рис. 6. Схема використання сонячної енергії міжпланетним апаратом Кондратюка

Багато ідей Ю.В. Кондратюка на даний час реалізовано в практичній космонавтиці, деякі чекають втілення.

Людство цінує внесок Ю.В. Кондратюка в світову науку. В багатьох містах України та ближнього зарубіжжя його іменем названі вулиці та площі, встановлені пам'ятники, відкриті музеї. Іменем Кондратюка названий кратер на зворотній стороні Місяця. У 2014 році Юрій Кондратюк був прийнятий в Галерею міжнародної космічної слави в місті Аламогордо (штат Нью-Мексико США).

У Флориді на космодромі встановлений пам'ятник, де серед імен вчених і астронавтів, причетних до польоту на Місяць, записане ім'я нашого славного земляка – Юрія Васильовича Кондратюка.

Ім'я Юрія Кондратюка з гордістю несе Полтавський національний технічний університет, примножуючи славні традиції в підготовці висококваліфікованих спеціалістів для України.

Рис. 7. Пам'ятник Юрію Кондратюку в Полтаві